

ЧИСЛО И ОПРЕДЕЛЕНОСТ НА КВАНТИФИЦИРАЩАТА И КВАНТИФИЦИРАНАТА ФРАЗА В ПАРТИТИВНИ КОНСТРУКЦИИ С ПРЕДЛОГА *ОТ*

ХРИСТО СТАМЕНОВ

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

chstamenov@abv.bg; stamenov@uni-sofia.bg

Изхождайки от примери с неправилно от прескриптивистка гледна точка съгласуване в спонтанната публична реч от типа на *X е един от авторите, който е най-четен...*, *вм. които са най-четени...*, анализът преразглежда функциите на *един* в тези конструкции. На базата на идеята за fused heads (опори, съвместяващи и функциите на определяемо) се предлага, че в случая *един* едновременно изпълнява ролята на числително, маркер за неопределеност и заместваща дума. Това виждане се различава от подхода, който разцепва *един* на омоними (числително, неопределителен член, местоимение) и е близко до разбирането, че процесът на граматикализацията на *един* като неопределителен член не е завършен. Анализът на партитивната конструкция „X от Y“ изисква вглеждане в семантиката на предлога *от*. След това се разглежда реализацията на категориите число и детерминация по отношение на квантифицираното Y и квантификатора X, като се установяват основните закономерности в това отношение.

Ключови думи: функциите на *един*, партитивни конструкции, квантификатори, число, детерминация, предлогът *от*

NUMBER AND DEFINITENESS OF THE QUANTIFIER AND THE QUANTIFIED IN PARTITIVE CONSTRUCTIONS WITH THE PREPOSITION *ОТ*

CHRISTO STAMENOV

SOFIA UNIVERSITY ST. KLIMENT OHRIDSKI

chstamenov@abv.bg; stamenov@uni-sofia.bg

Proceeding from the analysis of cases of wrong agreement in number of the relative pronoun and the verb in the relative clause in the expanded noun phrase *един от N_{pl/collective}, който...* (‘one of the N_{pl/collective} who...’) in the public speech of educated speakers of Bulgarian, the paper reconsiders the functions of *един* in the partitive construction *един от X* (one of X). Adopting the idea of fused heads, the author suggests that in these constructions *един* unites the functions of a numeral, a marker of specific indefiniteness and a pronoun. This goes against the current view that *един* is

split into homonymous forms – a numeral, an indefinite article, and a pronoun – and is closer to the position that the grammaticalization of *един* (one) as an indefinite article is not complete. The analysis of the partitive construction requires a look into the semantics of the Bulgarian preposition *от* (corresponding to English *of* in this case). The analysis then focuses on the categories of number and determination in relation to the quantifier *X* and the quantified *Y* in *X от Y* ('*X of Y*').

Keywords: functions of *един*, partitives, quantifiers, number, determination, Bulgarian preposition *от*

Поставената тук тема възникна от доклада „Разклатено съгласуване по число (*един от...*, *който...*) и функциите на *един*“, представен на предходния Седми форум „Българска граматика“ (Стаменов/Stamenov 2020)¹. Тъй като този текст засега остава непубликуван, ще припомня накратко за какво става дума там. Тогава тръгнах от грешки в съгласуването², които се наблюдават в спонтанната публична реч на образовани носители на българския език, грешки от типа на *X е един от авторите, който е най-четен...* вм. ... *който са най-четени*. Оказа се, че този тип грешки е предвиден още от К. Попов в неговия „Синтаксис“ (Попов/Popov 1963: 265), където е формулирано и съответното нормативно правило. Тези грешки са предмет на разяснение и коментар и в езиковата бележка на Д. Благоева (Благоева/Blagoeva 2017). Те се оказват доста упорити и продължават да се чуват и сега. (Самата конструкция *X е един от...* може би не е чак толкова високочестотна, но голяма част от хората, които я употребяват в устната си реч, правят тази грешка, затова тя може да се определи като масова³.) Езиковият материал изискваше анализ на синтактичната структура, както и вглеждане в семантиката на предлога *от* и на цялата предложна фраза. В предложението синтактичен анализ на примера – анализ, който не е особено оригинален, *един* замества именна фраза с изпуснато съществително име (*един автор*) в дълбинната структура „*X е един автор от/измежду авторите, които автори са най-четени*“. По отношение на партитивната конструкция с предлога *от* в тази синтактична структура анализът съвпада с виждането на Й. Пенчев (Пенчев/Penchev 1984: 68), за когото *последната от книгите* се извежда от *последната книга от книгите*.⁴

За мене беше особено интересно каква е **функцията на *един*** в тези структури, тъй като темата за *един* отдавна ме беше занимавала. За разлика от други възможни решения за *един*, които се основават на избора между омонимични форми: числително име, неопределителен член, неопределително местоимение,⁵ тук застъпвам позицията, че в разглеждания тип конструкции *един* съвместява функциите и на трите изброени класа думи, като се опитвам да приведа аргументи в полза на това твърдение⁶.

При това тълкуване се опирам на явлението *fusion* – сливане, съвместяване на функции – предложено в авторитетната кеймбриджка граматика на английския език (Huddleston and Pullum 2002: 332–333) и по-специално на идеята за т.н. *fused head* – опорна дума, съвместяваща и функциите на

детерминираща зависима част⁷. Тъкмо такъв е случаят с *един* в разглежданата конструкция. Партитивните именни фрази с *fused head* са един от трите типа конструкции с фузирана опорна дума⁸, предложени за английския език от авторите на тази граматика. Полезността на тази идея при анализа на функциите на *един* в българския език е посочена от Стоевски (Stoevsky 2019: 182) където се казва: „Обърнете внимание, че идеята за фузия може да се окаже полезна при анализа на *един* като неопределителен член“ [мой превод, Хр. Ст.].

Този подход е в духа на настояването на идеята за градуалност, приемането на прототипната теория и размитите категории, вместо придържане единствено към класическата категоризация в термините на необходимите и достатъчни условия като критерий за принадлежността към дадена категория. Той е, струва ми се, подходящ за случая с *един* поради неговата незавършена, непълна граматикализация като неопределителен член – нещо, което е ясно показано от цитираните тук автори като Р. Ницолова, Кр. Алексова, В. Зидарова, А. Стоевски, особено по отношение на формалните аспекти на процеса. Тази позиция не е отказ от казаното от мен преди (вж. Стаменов/Stamenov 1985), а по-скоро опит за уплътняване на картината с по-различен, алтернативен, но и същевременно допълващ, комплементарен поглед.

В анализа на примерите, които се коментират в Стаменов (Стаменов/Stamenov 1985, Стаменов/Stamenov 2020), се стига до **партитивната семантиката на *от***. Представяйки значението и употребите на този български предлог, повечето описания започват от конкретното, физическото (отделяне от повърхност, отделяне/излизане от контейнер) и преминават към абстрактните употреби, сред които и интересуващото ни тук отделяне на елемент или подмножество от множество, „означаване на част от нещо или от някаква група, общност – ... *един от първите, един от главните му интереси, едно от основните задължения*“, РБЕ (РБЕ/РВЕ 2002: 880); „партитивност (отделяне на част от цяло) – ... *една от скамейките*“, ГСБКЕ 2 (ГСБКЕ 2/GSBKE 2 1983: 434); „партитивно значение – *един от учениците*“, Маслов (Маслов/Maslov 1982: 324). Измежду илюстративните примери от цитираните източници тук привеждам такива, в които опорната дума, която предложната фраза с *от* модифицира, е *един*. В тази употреба предлогът *от* е равностоеен на сложния (произведен) предлог *измежду*, чието първо значение е дефинирано в РБЕ (РБЕ/РВЕ 1990: 353–354) така: ‘За означаване, че някой или нещо се отделя от дадена среда, от други хора или предмети, обикн. от същия вид’. Това описание на семантиката на *от* показва граматикализация на самия предлог: от физическото отделяне от повърхност, излизане от контейнер се стига до абстрактното отделяне на подклас от клас.

Това значение представлява същността на идеята за **партитивността**, то е централно сред разнообразните смислово свързани нюанси, като връз-

ката с основната идея при някои от тях все повече избледнява. В лингвистичната традиция партитивността се свързва с употребата на генитива (и съответстващите му изразни средства, където го няма) и тук се отнасят (Кортъевскаја-Тамм 2006: 217):

- органична част от цялото (части на тялото, срв. т.нар. неотчуждаема принадлежност – *inalienable possession*): *покрива на къщата*;
- подклас от някакъв клас: *най-добрия(т) от студентите, един/едни от студентите, част от студентите, група студенти*;
- квантификация: чрез номинални квантификатори – *чаши вода, купчина (от) книги, бригада студенти*; чрез числителни и други думи за количество – *три момчета, трима учители, три от момчетата, дузина ученици, дузина от учениците, много/малко/всички (от) ученици(те)*;
- частично засягане на обекта: *пийнах мляко, отпих от млякото*.

Границите между тези подгрупи невинаги са достатъчно ясни. Идеята за подклас от клас малко или много присъства в партитивността, а тя има и количествената си страна: включване/отделяне на по-малкото във/от по-голямото. Оттук и връзката с квантификацията и съответно с категориите число и детерминация на имената, назоваващи квантифициращото и квантифицираното (срв. т.нар. количествена определеност, приписвана на определителния член).

Още една интересна връзка на партитивността е тази с идеята за **притежание**. Частта **принадлежи** на цялото, тя е **негова** и съответно цялото **притежава своите части**. Това, което ти принадлежи, в някакъв смисъл е част от тебе. Не случайно английският генитив се нарича още и притежателен падеж (*possessive case*), при което идеята за притежание доста се разширява и размива и така губи от своята полезност. Вече видяхме, че партитивността в българския език може да се изразява чрез предлога *от* на базата на отделяне от нещо, аблатив > партитив (Heine and Kuteva 2002: 32). В горните примери при някои специфични подзначения и употреби се явява предлогът *на*. В тях пък може да се види партитивност, изразена на базата на притежание (A-POSSESSIVE /genitive/ > PARTITIVE, Heine and Kuteva 2002: 241), с характерния за балканските езици дативно-генитивен синкретизъм (*давам на Иван, книгата на Иван – давам му, книгата му*).

Насочвайки се към анализ на някои страни на партитивните конструкции, важно е да припомним предложеното от Елизабет Селкърк (Selkirk 1977, цит. по Кортъевскаја-Тамм 2006: 217–218) разграничение между същински партитивни конструкции (ПК) и псевдопартитивни такива (ППК). Изхождайки от английски примери като *a piece of the cake* – „парче от тортата“ и *a piece of cake* – „парче торта“, които често биват еднакво третиращи като партитивни, се настоява на посочената разлика. В първата, същинска партитивна конструкция (ПК) е ясно за част от какво точно става дума

(подклас от определен клас⁹), а във втората, псевдопартитивна конструкция (ППК) това не е така (парче от коя торта? – парче от торта изобщо). В ППК всъщност има само квантификация, в случая чрез номиналния квантификатор *парче*, осигуряващ бройност и на неброимите имена (вж. Буров/Burov 1990/2019: 191–195), без истинска партиitivност в строгия смисъл на думата. Сравнението на английската конструкция с българския ѝ превод веднага разкрива, че докато в английски и в двете конструкции квантификаторът е постмодифициран¹⁰ от предложна фраза с *of*, в български само в същинската партиitivна конструкция това е така, като предложът е *от*, а в псевдопартиitivна отношението (според това тълкуване само квантификация, но не и истинска партиitivност) е изразено с безпредложно именно съчетание, чрез прилагане¹¹.

От английския пример и българските съответствия се вижда също връзката с детерминацията: името, назоваващо квантифицираното, задължително е маркирано с определителен член¹². Ако в българския пример елиминираме предлога, получава се възможното *парче от торта*, но то вече се превръща от ПК в ППК, най-общо казано – синонимично с *парче торта*, с евентуален нюанс на наблягане върху идеята за веществото, произхода (срв. семантиката на *от*).

Нека да се съсредоточим върху партиitivните конструкции с предлога *от*, както е обявено и в заглавието. Ето една що-годе пълна инвентаризация на опорната дума *X* във фразата „*X* от *У*“. Тя може да бъде:

- **формата един: един/едни от тях;**
- **числително** бройно: *три/трима от тях*; числително редно: *първият/първите от тях*; *първи/пъръв от тях*;
- числително дробно [бройно числ. име + същ. име]: *една трета/две трети от тях*;
- думи за количество: *много/малко/малцина, няколко/неколцина, колко/колцина от тях*;
- думи за количество *много/малко* в сравнителна степен: *повече(то)/по-малко от тях*;
- съществително име: *част(и)/частица/дял/брой – част от тях, известен брой от тях*;
- събирателно съществително име (съвкупност): *група/групи от тях*;
- други същ. имена (отношение част – цяло, принадлежност към) – *малък отсек от стената, копчето от сакото, хора от народа, полковник от запаса, депутат от Великото народно събрание, политик от БЗНС* (примери от РБЕ (РБЕ/РВЕ 2002: 880);
- прилагателно име: *сините от тях*;
- причастие: *подранилите/запитаните от тях*;

– местоимения (показателни, притежателни, въпросителни, относителни, неопределителни, обобщителни, отрицателни – някои от тях бяха вече упоменати като думи за количество): *този/тези/онези от тях; моите от тях; кой/кои, какво (=що), /какъв/какви, колко от тях; някой/нещо от тях/някакъв (си) от тях; всеки/всички(те)/всичко от тях; никой/нищо/никакъв/николко от тях.*

Вижда се, че опорната дума на фразата *X*, към която предложната фраза *от У* се отнася, е съществително име или дума от адекватен тип (прилагателно, причастие, редно числително, някои видове местоимения), която е субстантивирана. В тази си употреба тя може да се определи и като дума заместител. Тук може да се говори за елипса на определяемото име от съответната разгърната конструкция, където *X* е в своята атрибутивна употреба. Изпуснатото определяемо може да се възстанови от контекста.

Голяма част от опорните думи на *X* са **квантификатори**: числителни имена, кванторните думи *всеки* и *някои*, думи като *много*, *малко*, *няколко*. Те уточняват броя, размера на частта, която се отделя чрез партитивната конструкция. Напр. *много от X = голяма част от X*. Според Й. Пенчев (Пенчев/Penchev 1998: 37) „[к]ванторни думи са преди всичко *всеки* (всяко *x*) и *някой* (поне едно *x*)...“, т.е. преките езикови съответствия на логическите квантори за всеобщност („за всяко *x*“, $\forall x$) и за съществуване („съществува *x*“, $\exists x$). За него от синтактична гледна точка „в самостоятелната си употреба *всеки* и *някой* са съществителни имена..., а не езикови ‘квантификатори’. Употребени като прилагателни имена обаче, в изрази като *някой N* и *всеки N*, те имат поведение, което е различно от поведението на обикновените прилагателни имена“. И *малко* по-нататък: „клас на квантификатори (количествени определители) в българския език образуват *всичкият*, *целият* и бройните числителни, към които отнасяме и *много*, *малко*“ (Пенчев/Penchev 1998: 39). В англоезичното езикознание квантификаторите, изразители на количествена идея, обикновено се третират като подклас на детерминаторите, като последните са граматически единици, които ограничават потенциалната референция, обхваща на приложимостта на именната фраза (Matthews 1977: 95, 305; Trask 1993: 80–81, 226). Някои отделят числителните от квантификаторите на базата на противопоставянето точно, абсолютно срещу неопределено идентифициране на количеството (Matthews 1977: 305). Анджела Даунинг и Филип Лок пък отнасят към партитивните квантификатори: бройните и редните числителни, номинални изрази като *a great deal of trouble* „голямо количество/много неприятности“, *a large number of people* „голям брой хора“ и разговорните *tons of energy* „букв. тонове = ‘извънредно много’ енергия“, *pots of money* „купища пари“ (Downing and Lock: 442). Тези номинални квантификатори в българския език обаче обикновено са безпредложно приложени към квантифицираното *У*. Наричат ги и нумеративи или мензуративи (Буров/Burov 2004: 24).

Думи като *този/тези*, които също се явяват в позицията X, не са квантификатори, а детерминатори от друг тип, в случая субстантивирани. Но както при тях, така и когато опорната дума на фразата X в „X от Y“ е прилагателно име (*сините от тях*), може да видим някаква следа от квантификация, постигната посредством определеността, изразена от определителния член или от определеното показателно местоимение (количествена определеност при членуването). Затова си позволявам, не много прецизно, да наричам в този текст фразата X във всички случаи квантифициращо, а фразата Y – квантифицирано. В много случаи опорната дума може да получи лявостоящо разширение: *първите пет от тях, прекалено много от тях, голяма/важна част от тях, извънредно голям брой от тях* и пр.

Нека да видим какви са възможностите за опорната дума X по отношение на категорията **число**. Ако X е бройно съществително име, може да се избере и множествено число и това би могло да означава отделяне на повече от един подклас от класа, обозначен с Y: (отделни, различни) *части от, дялове от* – напр. *части от доставката...* (но не **броеве от*, защото *брой* в смисъл „числено количество, отделна бройка“ изглежда е *singulare tantum* или има само бройна форма на мн.ч. – *пет броя от тях*, за разлика от *броеве от списанието*. Партитивното (отделящото подклас или част от цялото) значение на *част* и думи с подобна семантика може да е вътрешно приложимо към отделните членове на множеството, обозначено с Y – *части от столовете*, т.е. части (облегалки, крака) от всеки отделен стол. Изборът на едното или другото тълкуване ще зависи от контекстуални фактори, свързани с познанията за света и концептуализацията на съотносимите неща. При съществителни имена за съвкупност множественото число означава повече от една такава съвкупност: *групи/бригади от ученици*, както и при съществителни имена в дробни – повече от една част от цялото: *две трети от, три четвърти от*. Безпроблемно е и множественото число при други съществителни имена, изразяващи отношение част – цяло, принадлежност към нещо (*копчета от сакото, хора от народа, полковници от запаса*).

Опорната дума на X може да е в множествено число, ако е (субстантивирано) прилагателно: *сини(те) от тях*, или друга адекватна по характер дума – причастие: *подрадилите/запитаните от тях*; редно числително: *първите от тях*; някои местоимения: *тези/онези от тях, кои(то)/какви (то) от тях, някои от тях*, а също и формата *един: едни от тях*. Тук множествеността е вътрешна и означава отделяне на подклас, който включва повече от един елемент, като този подклас се характеризира и обозначава с качеството, изразено от адекватната дума X: *сините от тях* отделя един подклас, който се състои от повече от един син предмет. Ако се възстанови изпуснатото определяемо, то ще бъде име в множествено число – *сините предмети/неща*.

Един също може да се явява в мн. ч.: *едни от тях*. По-горе вече казахме, че в тази конструкция *един/едни* съвместява функциите на неопределителен член (специфична неопределеност), на заместваща дума, представляваща именната фраза, чиято опора е изпуснатата, но е възстановима от контекста, и на числително име, запазващо значението си ‘един брой’, като *едни* означава ‘един подклас от Y’.

Естествено, X не може да бъде в множествено число, ако думата в тази позиция не различава категорията число. Тук се отнасят: бройните числителни, по-големи от едно: *две, три* и пр. (големите числителни *хиляда, милион* и т.н. всъщност са съществителни и затова имаме *хиляди/милиони от тях*); думи за количество: *много/малко/малцина, няколко/неколцина, колко/колцина от тях*. Всички тези думи смислово изразяват множественост (повече от едно) и ако се възстанови изпуснатото определяемо в именната фраза X и тя е броимо съществително име, то ще бъде в множествено число.

Ако името, назоваващо квантифицираното Y в конструкцията „X от Y“, е броимо съществително, то задължително е в множествено число. Не може **един/трима/първият/много/записаният от студент*. В нашите схематични примери по-горе личното местоимение *тях* също е в множествено число. Квантифицираните думи в тази конструкция могат обаче да бъдат събирателни съществителни (по-точно, имена на съвкупности по Буров/Burov 2004: 262) – *един/едни от групата/бригадата*. В този случай множественото число на Y ще означава повече от една съвкупност (*една/едни от групите*), чието обединение представлява надредното множество, от което се отделя подмножество чрез партитивната конструкция.

Да видим какво става, ако името, назоваващо квантифицираното понятие Y, е континуум, недискретна маса/вещество, изразено чрез неброимо съществително. Такива съществителни имена нормално не се явяват и в двете форми за число. За разлика от броимите съществителни, които в тази конструкция трябва да са в множествено число, неброимите веществени маси се назовават с имена в единствено число – *много/голяма част от водата/виното*. Поставянето на това съществително в множествено число – *много/голяма част от водите/вината* – дискретизира масата и съществителното става броимо, като придобива значения като ‘видове, порции, бутилки, чаши вино’. В *много от вината* можем да заподозрем елипса на „дискретизатор“ от рода на *вид, бутилка, чаша* и съответно субстантивизация на *много*. Неброимите съществителни, които пък са *pluralia tantum* – *въглища, трици, залежи* (Буров/Burov 2021: 155; Буров/Burov 2008/2021: 162), естествено, ще бъдат в множествено число: *много (=голяма част) от триците*, което обаче не изключва и тълкуването „много видове от ...“.

Характерът на квантифицираното съществително Y задава ограничения върху избора на квантификатор. Неброимото квантифицирано не се съчетава с бройно числително – **една/две/три от захарта* – нещо, което

по принцип важи за неброимите съществителни имена. Когато неброимите *singularia tantum* се явяват в необичайното за тях множествено число, в съчетание с *един* и с бройни числителни от две нагоре в партитивната конструкция – *едно* [едно подмножество, включващо един елемент], *едни* [едно подмножество, включващо повече от един елемент], *две... от вината* – те се тълкуват само като назоваващи нещо дискретизирано, превърнато в броимо: видове, порции вино.

Нека сега се обърнем към категорията **детерминация** и по-специално към определеността, изразявана на първо място от определителния член. Още при разграничаването на същински и псевдопартитивни конструкции видяхме, че разликата между тях се състои тъкмо в определеността/неопределеността на надредния клас, от който се отделя подклас. Оттук произтича задължителното членуване на квантифицираното У в партитивната конструкция с *от*, която е същинска ПК, а не ППК (последната в българския език се изразява по друг начин). Затова не е възможно **един/едни/много/част* (и пр.) *от ученици*. Именната фраза, реализираща квантифицираното У, може да се състои само от съществително име и тогава то ще бъде членувано. Ако тази именна фраза е разширена с предпоставени определения, определителният член отива на място според правилата за разполагането му в именната фраза – *едни от силните/първите/много/записаните/тези/моите*¹³ *ученици*). Тук е възможна и елипса на опорното съществително в именната фраза, въведена от предлога *от* (*ученици*), т.е. субстантивизирана употреба на адективните думи, които ще запазят определителния член.

Докато определеността на именната фраза, реализираща квантифицираното У, е зададена от същността на партитивната конструкция „X от Y_{def}“, то именната фраза, реализираща квантификатора/определяемото X, най-общо казано може да бъде определена или неопределена според общите правила за детерминацията. За разлика от квантифицираното У, тук не може да се каже, че има някаква обща зависимост на детерминацията на квантифициращото X от участието му в конструкцията „X от Y“. Ако преминем през нашия списък от примери, ще видим следните възможности за членуване, показани с определителния член, даден в скоби:

- формата *един*: *един(ият)/едни(те) от тях*;
- числително бройно: *три(те) /трима(та) от тях*;
- числително редно: *първи(ят)/първи(те) от тях*;
- числително дробно [бройно числ. име + същ. име]: *една(та) трета/две(те) трети от тях*;
- думи за количество: *?много(то)* [тук за предпочитане е формата в сравнителна степен *повечето*] */малко(то) /малцина(та)*;

- съществително име: *част(та) – части(те)/частица(та)/ дял(ът), дел(ът)/ брой(+ът) от У*;
- събирателно съществително име (съвкупност): *група(та)/групи(те) от тях*;
- други същ. имена (отношение част-цяло, принадлежност към) – *малк(ият) отсек от стената, копче(то) от сакото, хора(та) от народа, полковник(ът) от запаса, депутат(ът) от Великото народно събрание, политик(ът) от БЗНС*;
- прилагателно име: *сини(те) от тях*;
- причастие: *подрали(ят/те)/запитани(ят/те) от тях* [в смисъл „измежду тях“];
- показателни местоимения: *този/тези/онези от тях*;
- притежателни местоимения: *мои(те) от тях*;
- въпросителни местоимения: *кой(то)/кои(то), какво(то) [= що], какъв(то) /какви(то), колко(то) от тях*. Добавянето на членната форма превръща въпросителното местоимение в относително¹⁴;
- неопределителни местоимения: *някой/нещо(то) от тях, някакъв (си) от тях, няколко(то) /неколко(та) от тях*;
- отрицателни местоимения: *никой/нищо/никакъв/николко от тях*;
- обобщителни местоимения: *всеки/всички(те) от тях/N_{pl/collective.}, всич-ко(то) от млякото/N_{sg, mass} от тях* (по-естествена е безпредложната конструкция *всичкото У*).

При част от примерите, посочени като такива с възможно членуване на фразата X, двата варианта – с членувано и нечленувано X, невинаги са еднакво приемливи. На А. Стоевски дължа идеята, че в някои случаи това може да се обясни с взаимодействието между определеността на X и У и темо-ремната организация на текста. Срв. *Трима от тях бяха изследвани за COVID. И тримата се оказаха позитивни*. (По дефиниция в същинските партитивни конструкции У е определено, в нашите примери личното местоимение *тях*). В първото *Трима от тях* тематично, но с неидентифицирани трима, отделени от клас, който е определен, естествено се избира нечленуваното X. Но когато тримата са вече познати и определени (членуване по анафоричност), се натрупва определеността на подкласа X и на надредния клас У. Тази редуваност почти задължително се елиминира чрез отпадането на *от У*.

Една специфична особеност, свързана с формата *един*, е, че членуването на *един/едни* в тази позиция (*единият/едните от тях*) имплицира алтернативност, противопоставяне на другите/останалите¹⁵.

Местоименията и тук показват своята специфичност и нехомогенност.

Те са затворен клас, или по-точно – затворени класове от заместващи и посочващи думи с абстрактна семантика, в известен смисъл суперклас, който покрива всички основни части на речта без глагола¹⁶: съществителни, прилагателни, числителни и наречия, а значенията им са силно свързани с референцията (Ницолова/Nitsolova 2008: 144–146). От току-що цитираните примери се вижда, че в разглежданата тук партитивна конструкция показателните местоимения, които винаги изразяват определеност, не могат по тази причина да се членуват. Притежателните местоимения се държат като прилагателни (включително и субстантивирани). В тези случаи те могат да се членуват. Въпросителните местоимения в пряк и косвен въпрос се отнасят за нещо неидентифицирано, за което се пита, и не се членуват, а добавянето на определителния член към тях ги превръща в относителни местоимения. Сред неопределителните местоимения *някой* и *някакъв си* не могат да се членуват. „Отрицателните местоимения означават, че техният референт не съществува“ (Ницолова/Nitsolova 2008: 217) и не се членуват, но това за нелица *нищо*, както и съответното неопределително *нещо* се държат като съществителни. Те по принцип могат да се членуват: *Нещото от тях, което ме интересува, е... Нищото/никаква/никаквите от У* изглежда безсмислено, защото отделя празен клас от надредния клас. Нормалният израз *нищо/никакви от тях* казва, че не съществува подклас с въпросните характеристики. От обобщителните местоимения в тази конструкция се членуват сумативното *всичко* и „означаващото цялостност на множество от елементи, по-голямо от едно“ *всички*, като *всички* и *всичките* имат едно и също значение /.../ и в редица случаи са взаимозаменяеми“ (Ницолова/Nitsolova 2008: 211). Дистрибутивното *всеки* не се членува и няма множествено число.

Да погледнем и някои зависимости на членуването, произтичащи от синтактичната функция на фразата и референтността на употребата ѝ. В позицията на подлог картината е следната:

Фразата „X от У“ може да бъде подлог и да има референтна употреба, ако опорната дума X вътре в нея се реализира от *един/едни*, бройни числителни, думи за количество, съществителни имена (*част* и подобни, съвкупности и др.): *Едни/три/много/повечето/част от тях са големи*. В тази позиция тези думи могат да бъдат и членувани по общите правила за това съобразно типа референция: *Едните/трите/?много/повечето/?частта от тях са заминали; групата от ученици са заминали/ е заминала. (Частта от тях и групата от тях не звучат естествено, но в друг контекст част и група стават приемливи: Частта/групата от учениците, които заминаха, вече са пристигнали.)*

Ако X в „X от У“ се реализира от адекватен тип дума като прилагателно, причастие, редно числително и някои от атрибутивните местоимения, фразата X може да бъде подлог и да има референт само ако е членувана: *Сините/пристигналите/записаните/моите от тях са там*. (В случая от

тях може да се изпусне без загуба на смисъл.) Премахването на определителния член превръща израза в неграматичен. Нечленувани, този тип фрази имат само нереферентна, предикативна употреба: *Сини/пристигнали/записани/мои от тях са само А, Б, и В*. Членувани в позицията на предикатив (сказуемно определение), тези фрази са референтни, а изречението изразява твърдение на подлога и предикатива: *А, Б, и В са сините от тях*.

Интересно е да се провери кои от изброените по-горе конструкции позволяват изпускането на предлога *от*, а също и смисловите различия между двата варианта там, където те са възможни: *бригада ученици* (ППК) и *бригада от ученици* (?ПК/ППК) В конструкцията с *от* предложната фраза означава материал, от който е направен X, срв. *бутилка от стъкло*, вж. за това и Буров (Буров/Burov 2004: 223). Явяват се и други предлози със своята специфична семантика: *бутилка уиски – бутилка с уиски, кола сено – кола със сено* (*със* – материал, запълващ контейнер, но не и при *пуловер с ръкави* където *със* въвежда неорганична, незадължителна част, съпътстваща принадлежност).

Тук бяха набелязани само някои особености при употребите на формите за число и детерминация във фразите, назоваващи квантифициращото и квантифицираното в партитивната конструкция „X от Y“. Категориите *число* и *детерминация* показват зависимост: а) от цялата специфична конструкция, в която се явяват, и от синтактичната структура в по-общ план (предикативна/непредикативна употреба); б) от характера на имената, към които категориите се прилагат (броими съществителни, неброими маси, съвкупности и пр.); в) от йерархията между категориите и смисловата взаимовръзка и формалното взаимодействие между тях. В това отношение в общотeorетичен и типологичен план много е направено от Ст. Буров (Буров/Burov 2020) и Кр. Алексова (Алексова/Aleksova 2020) и авторите, цитирани там. Това следва да бъде взето предвид при една по-разгърната разработка на темата.

БЕЛЕЖКИ / NOTES

¹ Дължа благодарност на Кр. Алексова, М. Ковачева, Р. Ницолова, А. Стоевски и Б. Христов за полезните им коментари по различни подтеми от предварителния вариант на този текст, както и на участниците в дискусиата на Седмия форум „Българска граматика“.

² Тук няма да се занимаваме с видовете съгласуване и факторите, определящи избора на един от тях в конкретни случаи, но виж например Радева (Радева/ Radeva 2019), Стаменов (Стаменов/Stamenov 2020a) и по-подробно в Corbett (2006).

³ Виж за т. нар. „масови грешки и ролята им“ у Вълчев (Вълчев/Valchev 2009: 225), а също и Буров (Буров/Burov 2021: 46) за важноста за езиковедските изследвания на „грешките в употребата“ наред с иновациите.

⁴ Повод да се отдаде почит на Йордан Пенчев, на когото е посветена тази конференция. Той е, между другото, сред тези български езиковеди, които гово-

рят за квантификатори и кванторни думи (срв. Пенчев/Penchev 1984: 25–27; Пенчев/Penchev 1993: 43–45; Пенчев/Penchev 1998: 37–39).

⁵ Срв. натрупаната огромна литература, особено аналитичните обзори и прозрения на Ив. Куцаров (Куцаров/Kusarov 2007: 407–458), Р. Ницолова (Ницолова/Nitsolova 2008: 78–114), а също и работите на Ст. Буров (Буров/Burov 2004: 350–377), В. Маровска (Маровска/Marovska 2013), В. Зидарова (Зидарова/Zidarova 2018), Кр. Алексова (Алексова/Aleksova 2019; 2021), А. Стоевски (Stoevsky 2019), като този списък пропуска незаслужено много автори с важни приноси по темата. За отбелязване е нарастващият интерес към процеса и достигнатия етап на грамадикализацията на *един* като евентуален неопределителен член в българския език.

⁶ Най-проблематично е твърдението ми, че *един* е местоимение. Сравни например описанието на особеностите на местоименията у Р. Ницолова (Ницолова/Nitsolova 1986: 3–18; Ницолова/Nitsolova 2008: 142–146), които могат да се мислят и като критерии за „местоименност“. Във формално отношение местоименията са относително затворена група, съдържаща малко на брой определени коренни морфемии, и се отличават със системна организация в редове с подчертана симетрия. Тук аз имам предвид не толкова виждането за *един* като неопределително местоимение, гледна точка, защитавана от автори като Ст. Стоянов (Стоянов/Stoyanov 1964: 290), Ст. Гинина (Гинина/Ginina 1987: 453), В. Зидарова (Зидарова/Zidarova 2018: 293), а по-скоро като дума, която в своята субстантивна употреба при елипса на опорната дума (определяемото) замества пълната именна фраза. Тази категория от думи заместители се базира на синтактичната функция и е по-различна и потенциално много по-широка от думите заместители на Х. Ро Хауге (Ро Хауге/Ro Hauge 1984), включващи думите с начален компонент *еди-*, както и *такова*, *това*, *таковам*, *онакова* и представляващи знак за празно място, липсваща дума или израз, което място остава незапълнено поради невъзможност или нежелание на говорещия да го стори. За неопределителните местоимения от реда *еди-* виж и П. Осенова (Осенова/Osenova 1999/2001).

⁷ Божил Христов ми обърна внимание, че тук е по-добре да се каже „детерминираща дума, която съвместява и функцията на липсващата опора“, нещо по-вярно с оглед мотивировката на този тип изрази, но запазвам тази формулировка заради по-голямата ѝ близост с английския термин.

⁸ Давам си сметка колко тромав е изразът *фузирана глава*, но засега не мога да предложа по-добър термин на български език, който да назовава „опорна дума, съвместяваща функциите на главна и на подчинена (модифицираща) част“. Терминът *фузия* има и неудобството да насочва към сливане във формата, докато тук става дума за сливане на функции – нещо, което може да се опише и като синкретизъм (Кр. Алексова, лично съобщение).

⁹ Възниква въпросът дали в примера с парчето от тортата става дума за подклас от надреден клас, или просто за част от цяло (М. Ковачева). Това, разбира се, важи за голяма част от примерите, в които се говори за партиitivност. Има и още една подробност по линията на семантичните отношения между Х и У: докато парчето торта е торта, пръст от лявата ръка не е лява ръка. Срв. разграничението между *част от* и *парче от* и съответните отношения на същинска меронимия и йерархия част – цяло (Cruse 1986: 157–160).

¹⁰ Тук няма да засягаме въпроса кое е определение и кое определяемо в *парче торта* и *парче от тортата*. Виж по темата П. Осенова (Осенова/Osenova 2007).

¹¹ Същевременно формалната разлика при изразяването на ПК и ППК в българския език не бива да се абсолютизира. А. Стоевски ми обърна внимание, че в някои типове контекст тя може да се неутрализира: *Дай едно парче торта. = Дай едно парче от тортата.*

¹² За връзката между членуването и дискретизацията виж Буров (Буров/Burov 1990/2019: 194): „... друг основен начин за дискретизация на вещества континуум е чрез **членуване** на вещественото съществително [курсив мой, Х. С.]“.

¹³ Тук е интересен контрастът с английския език, където, за разлика от български, притежателното местоимение се държи като детерминатор и затова в позиция пред опорното съществително не може да се съчетава с други детерминатори, с които образува клас от взаимноизключващи се членове: *the/*a/*this my book, но *моята книга, една моя книга, тази моя книга*. Английският език компенсирал това ограничение чрез конструкцията с т. нар. двоен генитив this [но не и слабата му форма *the]/a/ book of mine, която отправя притежателното местоимение в постмодифицираща предложна фраза с of и избира неговата независима форма mine вм. my (в традиционната английска граматика – притежателното местоимение вм. притежателното прилагателно). Терминът *двоен генитив* (double genitive) се дължи на съчетаването на двата маркера за генитивност: предлога of и притежателното местоимение, но някои автори го отхвърлят и използват *косвен генитив* (oblique genitive), като дават аргументи за това (вж. Huddleston and Pullum (2002: 468, 470–471).

¹⁴ Ако такава „синхронно“ описание може само условно да се приеме от гледна точка на съвременния български език, реалният процес не е членуване, а аглутиниране на *-то*, енклитично местоимение в старобългарския език, или частица *-то* в терминологията на К. Мирчев (Мирчев/Mircev 1958/1978: 187–188). Това уточнение дължа на Кр. Алексова.

¹⁵ Според Р. Ницолова (Ницолова/Nitsolova 2008: 200) „*Един, една, -о, -и /.../* означава дистрибутивност в съчетание с *друг, друга, -о, -и*, напр. *Един гледа сватба, друг – брадва* (Посл.)“. Цитираният от нея пример показва възможността за нечленувана генерична употреба на *един* в съчетание с *друг*.

¹⁶ За него съществува думата заместител *таковам*. Виж Пашов (Пашов/Pashov 1965) и Ро Хауге (Ро Хауге/Ro Hauge 1984: 68–69). Тук може да се добави и употребата на глагола с обща семантика *правя*: *Те го правят. (И) те правят така*, която е подобна на тази на английския пропредикат do (идея на А. Стоевски). За разлика от граматикализираното do в английски, *правя* в тази функция изисква задължителни комплемементи като допълнението *го*, препращащо към изпуснатия предикат, или деиктичния адвербиал за начин *така*.

ЛИТЕРАТУРА

Алексова 2019: *Алексова, Кр.* За процеса на граматикализация на *един* в полето на неопределеността. – *Известия на института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“*, XXXII. София, Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов“, с. 160–199.

Алексова 2020: *Алексова, Кр.* Типология на взаимоотношенията между граматическите категории в българския език. – *Български език, Приложение 2020*, LXVII, с. 109–130.

- Алексова 2021: *Алексова, Кр.* Иновационни процеси и граматикализация. – *Български език, Приложение 2021*, LXVIII, с. 50–72.
- Благоева 2017: *Благоева, Д.* Аз съм един от хората, който..., 21 юли, 2017. <https://ibl.bas.bg/ezikovi_spravki/az-sam-edin-ot-horata-koyto-v/> (посетено на 06.10.2020).
- Буров 1990/2019: *Буров, Ст.* Веществените съществителни в количествена аспект (Езикови средства за изразяване на дискретност на вещественния континуум). – *Български език*, XL, № 2, с. 114–120, преработен вариант в Буров 2019, с. 191–202.
- Буров 2004: *Буров, Ст.* Познанието в езика на българите. Велико Търново, Фабер.
- Буров 2008/2019: *Буров, Ст.* Дуалните съществително имена в българския език. – *Български език*, LV, № 2, с. 58–69; също в Буров 2019, с. 161–173.
- Буров 2019: *Буров, Ст.* *Studia Grammatica Vulgarica*. Велико Търново, Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий“.
- Буров 2020: *Буров, Ст.* Зависимост и йерархия между граматичните системи. – *Български език, Приложение 2020*, с. 20–33.
- Буров 2021: *Буров, Ст.* Когнитивния фактор за граматическите изменения. – В: *Български език, Приложение 2021*, с. 30–49.
- Вълчев 2009: *Вълчев, Б.* От историята на българския книжовен език към теорията на книжовните езици. София, Оксиарт.
- Гинина 1987: *Гинина, Ст.* Изразяване на категорията неопределеност на именната в съвременния български език. – В: *Втори международен конгрес по българистика. Доклади, т. 3. Съвременен български език*. София, БАН, с. 447–454.
- ГСБКЕ 2 1983: Граматика на съвременния български книжовен език. Т. II. Морфология. София, Издателство на БАН.
- Зидарова 2018: *Зидарова, В.* Семантика и прагматика на именната детерминация в българския език. Пловдив, Коала прес.
- Куцаров 2007: *Куцаров, И.* Теоретична граматика на българския език. Морфология. Пловдив, Унив. изд. „Паисий Хилендарски“.
- Маровска 2013: *Маровска, В.* Референция и рефериране в света на езика. Пловдив.
- Маслов 1982: *Маслов, Ю. С.* Граматика на българския език. София, Наука и изкуство.
- Мирчев 1958/1978: *Мирчев, К.* Историческа граматика на българския език, 3. изд. София, Наука и изкуство.
- Ницолова 1986: *Ницолова, Р.* Българските местоимения. София, Наука и изкуство.
- Ницолова 2008: *Ницолова, Р.* Българска граматика. Морфология. София, Унив. изд. „Св. Климент Охридски“.
- Осенова 1999/2001: *Осенова, П.* Функциониране на неопределителните местоимения от реда *еди* – *Български език*, 1999, № 5; *LiterNet* 2001.
- Осенова 2007: *Осенова, П.* Въпросът за опората и депendentите в българските

- атрибутивни именни групи от гледна точка на Опорната фразова граматика (ОФГ). – В: Praha: *Opera Slavica* XVII/4, с. 29–40.
- Пашов 1965: *Пашов, П.* Глаголи с местоименни корени в българския език (Към въпроса за характера на местоименията като част на речта). – *Годишник на Софийския университет. Филологически факултет*. Т. LIX, 2, с. 469–473.
- Попов 1963: *Попов, К.* Съвременен български език. Синтаксис, 2. изд. (1. изд. 1962). София, Наука и изкуство.
- Пенчев 1984: *Пенчев, Й.* Строеж на българското изречение. София, Наука и изкуство.
- Пенчев 1993: *Пенчев, Й.* Български синтаксис. Управление и свързване. Пловдив, Пловдивско университетско издателство.
- Пенчев 1998: *Пенчев, Й.* Синтаксис на съвременния български книжовен език. Пловдив, ИК „Вечерник“ – Асеновград.
- Радева 2019: *Радева, В.* Логическо и граматическо в речевата изява. – *Българска реч*, XXV, № 2–3, с. 11–19.
- РБЕ 2002: Речник на българския език. Т. 11. София, Издателство на БАН.
- Ро Хауге 1984: *Ро Хауге, Х.* „Думи-заместители“ в българския език. – В: *Съвременна България*. Т. 5. София, БАН.
- Стоянов 1964: *Стоянов, Ст.* Граматика на българския книжовен език. Фонетика и морфология. София, „Наука и изкуство“.
- Стаменов 1985: *Стаменов, Хр.* За употребата на *един* като показател за неопределеност в българския език в сравнение с английски. – *Език и литература*, № 3, с. 33–44.
- Стаменов 2020: *Стаменов, Хр.* Разклатено съгласуване по число (*един от...*, *който...*) и функциите на *един*. Доклад, представен на Седми форум „Българска граматика“, 22 октомври 2020 г. <<https://www.youtube.com/watch?v=KlfE-Ut0ZYE>>.
- Стаменов 2020а: *Стаменов, Хр.* Отново за логическо и граматическо в речта. – *Българска реч*, XXVII, № 2–3, с. 9–18.
- Corbett 2006: *Corbett, G.* Agreement. Cambridge, CUP.
- Cruse 1986: *Cruse, D. A.* Lexical Semantics. Cambridge, CUP.
- Downing and Lock 2002: *Downing, A. and Lock, P.* A University Course in English Grammar. London & New York, Routledge.
- Heine and Kuteva 2002: *Heine, B. and Kuteva, T.* World Lexicon of Grammaticalization, Cambridge, CUP.
- Huddleston and Pullum 2002: *Huddleston, R., and Pullum, G. K.* (eds.) The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge, CUP.
- Коптјевскаја-Тамм 2006: *Коптјевскаја-Тамм, М.* Partitives. – In: Brown, Keith (ed.). Encyclopedia of Language & Linguistics, Second edition. Elsevier Ltd. pp. 217–220.
- Matthews 1977: *Matthews, P. H.* The Concise Oxford Dictionary of Linguistics. Oxford & New York, OUP.

- Stoevsky 2019: *Stoevsky, A.* Status and uses of *edin* ‘one’ in Contemporary Bulgarian. – In: Annual of Sofia University “St. Kliment Ohridski”. Faculty of Classical and Modern Philology, Vol. 112, pp. 177–219.
- Trask 1993: *Trask, R. L.* A Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics. London & New York, Routledge.

REFERENCES

- Aleksova 2019: *Aleksova, Kr.* Za protsesa na gramatikalizatsiya na *edin* v poletu na neopredelenosta. – *Izvestiya na Instituta za balgarski ezik “Prof. Lyubomir Andreychin”*, XXXII. Sofia, Izd. na BAN “Prof. Marin Drinov”, pp. 160–199.
- Aleksova 2020: *Aleksova, Kr.* Tipologiya na vzaimootnosheniyata mezhdu gramaticheskite kategorii v balgarskiya ezik. – *Balgarski ezik, Prilozhenie 2021*, pp. 109–130.
- Aleksova 2021: *Aleksova, Kr.* Inovatsionni protsesi i gramatikalizatsiya. – *Balgarski ezik, Prilozhenie 2021*, pp. 50–72.
- Blagoeva 2017: *Blagoeva, D.* Az sam edin ot horata, koyto..., 21 yuli, 2017. https://ibl.bas.bg/ezikovi_spravki/az-sam-edin-ot-horata-koyto-v/ (visited 06.10. 2020).
- Burov 1990/2019: *Burov, St.* Veshtestvenite sashtestvitelni v kolichestven aspect (Ezikovi sredstva za izrazyavane na diskretnost na veshtestveniya kontinuum). – *Balgarski ezik*, XL, N 2, s. 114–120, also in Burov 2019, pp. 191–202.
- Burov 2004: *Burov, St.* Poznaniето v ezika na balgarite. Veliko Tarnovo, Faber.
- Burov 2008/2019: *Burov, St.* Dualnite sashtestvitelni imena v balgarskiya ezik. – *Balgarski ezik*, LV, N 2, s. 58–69; also in Burov 2019, pp. 161–173.
- Burov 2019: *Burov, St.* Studia Grammatica Bulgarica. Veliko Tarnovo, Univ. izd. “Sv. sv. Kiril i Metodiy”.
- Burov 2020: *Burov, St.* Zavisimost i yerarhiya mezhdu gramatichnite sistemi. – *Balgarski ezik, Prilozhenie 2020*, pp. 20–33.
- Burov 2021: *Burov, St.* Kognitivniya faktor za gramaticheskite izmeneniya. – In: *Balgarski ezik, Prilozhenie 2021*, pp. 30–49.
- Corbett 2006: *Corbett, G.* Agreement. Cambridge, CUP.
- Cruse 1986: *Cruse, D. A.* Lexical Semantics. Cambridge, CUP.
- Downing and Lock 2002: *Downing, A.* and *Lock, P.* A University Course in English Grammar. London & New York, Routledge.
- Ginina 1987: *Ginina, St.* Izrazyavane na kategoriyata neopredelenost na imenata v savremenniya balgarski ezik. – In: *Vtori mezhdunaroden kongres po balgaristika. Dokladi, t. 3. Savremenен balgarski ezik*. Sofia, BAN, pp. 447–454.
- GSBKE 2 1983: *Gramatika na savremenniya balgarski knizhoven ezik*. T. II. Morfologiya. Sofia, Izdatelstvo na BAN.
- Heine and Kuteva 2002: *Heine, B.* and *Kuteva, T.* World Lexicon of Grammaticalization, Cambridge, CUP.
- Huddleston and Pullum 2002: *Huddleston, R.*, and *Pullum, G. K.* (eds.) The Cambridge Grammar of the English Language. Cambridge, CUP.

- Koptjevskaja-Tamm 2006: *Koptjevskaja-Tamm, M.* Partitives. – In: Brown, Keith (ed.). *Encyclopedia of Language & Linguistics*, Second edition. Elsevier Ltd., pp.217–220.
- Kutsarov 2007: *Kutsarov, I.* Teoretichna gramatika na balgarskiya ezik. Morfologiya. Plovdiv, Univ. izd. “Paisii Hilendarski”.
- Marovska 2013: *Marovska, V.* Referentsiya i referirane v sveta na ezika. Plovdiv.
- Maslov 1982: *Maslov, Yu. S.* Gramatika na balgarskiya ezik. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Matthews 1977: *Matthews, P. H.* The Concise Oxford Dictionary of Linguistics. Oxford & New York, OUP.
- Mirchev 1958/1978: *Mirchev, K.* Istoricheska gramatika na balgarskiya ezik, 3. izd. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Nitsolova 1986: *Nitsolova, R.* Balgarskite mestoimeniya. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Nitsolova 2008: *Nitsolova, R.* Balgarska gramatika. Morfologiya. Sofia, Univ. izd. “Sv. Kliment Ohridski”.
- Osenova 1999/2001: *Osenova, P.* Funktsionirane na neopredelitelnite mestoimeniya ot reda *edi*- – *Balgarski ezik*, N 5; *LiterNet* 2001.
- Osenova 2007: *Osenova, P.* Vaprosat za oporata i dependentite v balgarskite atributivni konstruksii ot gledna tochka na Opornata frazova gramatika (OFG). – In: Praha: *Opera Slavica* XVII/4, pp. 29–40.
- Pashov 1965: *Pashov, P.* Glagoli s mestoimenni koreni v balgarskiya ezik (Kam vaprosa za haraktera na mestoimeniyata kato chast na rechta). – *Godishnik na Sofiyskiya universitet. Filologicheski fakultet*. T. LIX, 2, pp. 469–473.
- Popov 1963: *Popov, K.* Savremeneni balgarski ezik. Sintaksis. 2nd ed. (1st ed. 1962). Sofia, Nauka i izkustvo.
- Penchev 1984: *Penchev, Y.* Stroezh na balgarskoto izrechenie. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Penchev 1993: *Penchev, Y.* Balgarski sintaksis. Upravlenie i svarzване. Plovdiv, Plovdiv University Press.
- Penchev 1998: *Penchev, Y.* Sintaksis na savremenniya balgarski knizhoven ezik. Plovdiv, IK “Vechernik” – Asenovgrad.
- Radeva 2019: *Radeva, V.* Logichesko i gramatichesko v rechevata izyava. – *Balgarska rech*, XXV, N 2–3, pp. 11–19.
- RBE 2002: Rechnik na balgarskiya ezik. T. 11. Sofia, Izdatelstvo na BAN.
- Ro Hauge 1984: *Ro Hauge, H.* “Dumi-zamestiteli” v balgarskiya ezik. – In: *Savremenna Balgariya*. T. 5. Sofia, BAN.
- Stoyanov 1964: *Stoyanov, St.* Gramatika na balgarskiya knizhoven ezik. Fonetika i morfologiya. Sofia, Nauka i izkustvo.
- Stamenov 1985: *Stamenov, Hr.* Za upotrebata na *edin* kato pokazatel za neopredelenost v balgarskiya ezik v sravnenie s angliiski. – *Ezik i literatura*, N 3, pp. 33–44.
- Stamenov 2020: *Stamenov, Hr.* Razklateno saglasuvane po chislo (*edin ot...*, *ko-yto...*) i funktsiite na *edin*. Paper presented at the 7th Bulgarian Grammar Forum, 22 october 2020 <<https://www.youtube.com/watch?v=Klfe-Ut0ZYE>>.

- Stamenov 2020a: *Stamenov, Hr.* Otnovo za logichesko i gramatichesko v rechta. – *Balgarska rech*, XXVII, N 2–3, pp. 9–18.
- Stoevsky 2019: *Stoevsky, A.* Status and uses of *edin* ‘one’ in Contemporary Bulgarian. – In: *Annual of Sofia University “St. Kliment Ohridski”*. Faculty of Classical and Modern Philology, Vol. 112, pp. 177–219.
- Trask 1993: *Trask, R. L.* A Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics. London & New York, Routledge.
- Valchev 2009: *Valchev, B.* Ot istoriyata na balgarskiya knizhoven ezik kam teoriyata na knizhovnite ezitsi. Sofia, Oksiart.
- Zidarova 2018: *Zidarova, V.* Semantika i pragmatika na imennata determinatsiya v balgarskiya ezik. Plovdiv, Koala press.

✉ Доц. д-р Христо Стаменов
Катедра „Англицистика и американистика“
Факултет по класически и нови филологии
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
бул. „Цар Освободител“ 15, 1504 София, България

✉ Assoc. Prof. Christo Stamenov, PhD
Department of English and American Studies
Faculty of Classical and Modern Philology
Sofia University St. Kliment Ohridski
15 Tsar Osvoboditel Blv., 1504 Sofia, Bulgaria

Публикувано: 5 юли 2022 г.

Published: 5 Juli 2022